

החודש הזה לכם

תוספתא ראש השנה פרק א הלכה ג

כיצד לחדשים? אע"פ שנאמר: בחודש הראשון ובחודש השני¹, אין מתחילין למנות אלא מניסן. שנאמר: "החדש הזה לכם ראש חדשים"².

מכילתא דרבי ישמעאל בא - מס' דפסחא פרשה א ד"ה פרשה א

"החודש הזה לכם" ולא מנה בו אדם הראשון. אתה אומר לכם ולא מנה בו אדם הראשון, או אינו אלא לכם ולא לגויים? כשהוא אומר "ראשון הוא לכם" - הרי לכם ולא לגויים אמור. הא מה תלמוד לומר: "החודש הזה לכם"? "לכם" ולא מנה בו אדם הראשון. נמצינו למדין שישראל מונין ללבנה והגויים לחמה³.

מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק יב פסוק ב

"החודש הזה לכם" - לא מנו בו אבות הראשונים. יכול לא מנו בו אבות הראשונים שהרי לא ניתנה תורה בימיהם, אבל משניתנה תורה ואילך יהו באי בראשית מונין בו? תלמוד לומר: "לכם" - אתם מונין בו ואין באי בראשית מונין בו⁴.

פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פסקא ה - החודש הזה⁵

"עשה ירח למועדים שמש ידע מבוארו" (תהלים קד יט)⁶. אמר ר' יוחנן: לא נברא להאיר אלא לגלגל חמה בלבד, יהיה מאורות" (בראשית א יד) "מארת" כתב⁷. אם כן למה נבראת הלבנה? אלא לקדש בה ראשי חדשים וראשי שנים⁸. ר' שילה דכפר תמרתה בשם ר' יוחנן: אף על פי כן, "שמש ידע מבוארו", מיכן שאין מונין ללבנה אלא אם

¹ עד יציאת מצרים נהג המנין הקדום לפיו החודשים: ראשון, שני, שלישי וכו', הם תשרי, חשוון, כסלו וכו'. המקור העיקרי (היחיד?) למנין זה הוא סיפור המבול, בפרשת נח, שם החודש השני הוא חשוון וניסן הוא החודש השביעי! ראה בראשית פרק ח פסוקים ד, ה ורש"י שם. החל מפרשת החודש: "החודש הזה לכם" מתחיל ניסן להיות "החודש הראשון". אבל דא עקא, ש"החודש הראשון" לא מוזכר בפרשתנו. המקום הראשון בתורה בו מוזכר "החודש הראשון" הוא בהקמת המשכן, שמות מ, ב, שנה לאחר יציאת מצרים.

² החל מיציאת מצרים משתנה לוח השנה. מכאן ואילך החודש הראשון, שני שלישי, הם ניסן, אייר, סיון וכו'. אך באמת הדבר תלוי במחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע לגבי בריאת העולם אם היה באחד בתשרי (ר' אליעזר) או אחד בניסן (ר' יהושע). ראה דברינו [יו"ב הרת עולם - בין ניסן לתשרי](#) בראש השנה. ראה גם רש"י בראשית ז יא ו- ח יג. לפי ר' אליעזר, אכן חידוש גדול יש כאן: שיטת ספירת החודשים משתנה ולוח השנה שלנו קצת מסתבך כי כעת החודשים לא תואמים את השנה. לפי ר' יהושע, שיטת ספירת החודשים לא השתנתה והחידוש כאן הוא "רק" בהעברת הסמכות על קביעת הלוח לבני האדם כפי שנראה בהמשך. נראה שלכך מתכוון רשב"ם בפירושו לפסוק ב בפרק יב בפרשת בא, ראה שם.

³ פעמיים כתוב "לכם": "החודש הזה לכם ... ראשון הוא לכם". שתי הפקעות והבדלות יש כאן. האחת, בין עם ישראל המונה [גם] ללבנה (על מנת שלפחות אחת לשלושים יום יגביהו עיניהם לאביהם שבשמים, כדברי המכילתא בהמשך שם) ובין הגויים המונים לחמה. והשנייה, היא בין אדם הראשון (שגם עם ישראל הוא מצאצאיו) ובין עם ישראל שלאחר יציאת מצרים. וכדברי רמב"ן: "ודע, כי אחרי שהסכימו שבתשרי נברא העולם, כאשר תקנו "זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון", וכן הוא סדר הזמנים, זרע וקציר וקור וחום, יהיה ראש השנים מתשרי. וכן החודשים ממנו הם נמנים, עד שהגענו ליציאת מצרים, ואז צוה הקב"ה למנות בחדשים מנין אחר, שנאמר: החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה. ומשם ואילך בכל הכתוב ימנה תשרי החדש השביעי, ועדיין נשאר בשנים החשבון ממנו, דכתיב (שמות לד כב) וחג האסיף תקופת השנה" (פירוש רמב"ן בראשית פרק ח פסוק ה).

⁴ מדרש זה מדגיש שההבדלה והפקעת הקו ההיסטורי איננה רק לעומת אדם הראשון אלא גם מול האבות. לבני אברהם יצחק ויעקב יש לוח שנה שונה מאשר לאברהם יצחק ויעקב. (שים לב ללשון המדרש שמתחיל באבות ומסיים בבאי בראשית!). ובמלכים א פרק ח אנו קוראים על חנוכת מקדש שלמה בחודש האיתנים (הוא שמו הקדום של חודש תשרי). אומר רד"ק על פסוק ב שם: "בירח האיתנים - ומרבותינו ז"ל שאמרו חודש שנולדו בו אבות הם איתני עולם כמו והאיתנים מוסדי ארץ ... ויונתן תרגם: "בירח דעתיקא דקין ליה ירחא קדמאה בחגא וכען הוא ירחא שביעאה" - כלומר, כי לפני הזמן יצאו (שיצאו בו) ישראל ממצרים היה תשרי החדש הראשון כי בתשרי נברא העולם. ומשיצאו בני ישראל ממצרים בניסן הוא ראש לחדשים ותשרי שביעי לו. כי כן אמר להם האל-יתברך החדש הזה לכם ראש חדשים לכם. מכלל כי לשאר העולם אינו ראשון כי תשרי הוא ראשון". משה חונק את המשכן בחודש ניסן שהוא, לאחר יציאת מצרים, החודש הראשון (שמות מ ב שהוא כאמור "החודש הראשון" הראשון הנזכר בתורה). אבל שלמה קובע את חנוכת המקדש ל"חודש הראשון" ההיסטורי "ירחא דעתיקא קין ליה ירחא קדמא" שנרא בזמנו ירח האיתנים. אולי לכבודם של האיתנים (האבות). שבימיהם הוא היה "החודש הראשון".

⁵ הדרשה להלן מצויה במדרשים מקבילים ובהם בראשית רבה ו א, שם היא בנוסח בהיר יותר, אך העדפנו את נוסח הפסיקתא שדורש את "החודש הזה לכם".

⁶ פסוק זה מספר תהלים נדרש במקומות רבים על מהלך הירח והשמש בסוף החודש ובמולד החודש הבא, בהם לעתים הופעת הירח החדש רגע לפני ששוקע ונעלם, קרוב מאד לשקיעת השמש. ראה למשל תלמוד ירושלמי ראש השנה פרק ב הלכה ח (או ט) שגם הוא מקור (אולי המקור) לדרשה שלהלן.

⁷ בכתיב חסר. ראה הפסוק שם: "וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאֹרֶת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה וְהָיָה לְאֹתָתוֹ וּלְמוֹעֲדֵי וּלְיָמִים וְלְשָׁנִים".

⁸ שיטת ר' יוחנן עומדת בניגוד לכל הדרשות על "שני המאורות הגדולים" והאגדה שהלבנה מיעטה את עצמה משום שהתלוננה. ראה דברינו שני מלכים בכתר אחד בפרשת בראשית. לפי ר' יוחנן, נקראה השמש כמאור המרכזי ואח"כ התווספה הלבנה לצידו.

כן שקעה החמה.⁹ ... אם כן למה נבראת לבנה? אלא צפה הקב"ה שאומות העולם עתידין לעמוד ולעשות אותן אלוהות, ואמר: אם בשעה שהם שנים והם מכחישיך זה את זה אומות העולם עושין אותן אלוהות, אילו היה אחד על אחת כמה וכמה.¹⁰ ... "וְהָיוּ לְאֵתֶת וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים וְלַשָּׁנִים" ... לימים - אילו ראשי חדשים. ושנים - אילו ראשי שנים, שיהיו אומות העולם מונים לחמה וישראל ללבנה: "החודש הזה לכם ראש חדשים".¹¹

שמות רבה פרשה טו ב

"החודש הזה לכם" - אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: ריבון העולם, אימתי אתה עושה את המועדות? שכן כתיב: "בגזירת עירין פתגמא ומאמר קדישין שאלתא"¹² (דניאל ד יד). אמר להם: אני ואתם נסכים על מה שישראל גומרין ומעברין את השנה. שנאמר: "אקרא לא-להים עליון, לא-ל גומר עליי" (תהלים נז ג). וכן הוא אומר: "אלה מועדי ה' מקראי קודש אשר תקראו אתם במועדים" (ויקרא כג ד) - אתם, בין בזמן בין שלא בזמן, אין לי מועדות אלא אלו. אמר להם הקב"ה לישראל: לשעבר היה בידי, שנאמר: "עשה ירח למועדים" (תהלים קד יט). אבל מכאן ואילך הרי מסורה בידיכם, ברשותכם הוא. אם אמרתם הן - הן. אם אמרתם לאו - לאו. מכל מקום יהא החדש הזה לכם. ולא עוד אלא אם בקשתם לעבר את השנה, הריני משלים עמכם, לכך כתיב: "החדש הזה לכם".¹³

תנחומא (בובר) פרשת בא סימן ח

"ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר: החדש הזה לכם וכו'". בארץ מצרים נגלה עליהם הקב"ה, זה אחד מן המקומות שנגלה הטהור במקום הטומאה. וכל כך למה? בשביל ישראל. "החודש הזה לכם" - משעה שבראתי את עולמי לא התחלתי לגאול אומה מתוך אומה אלא לכם אני מחדש הדבר הזה.¹⁴ דבר אחר: "החדש הזה לכם" - אמר הקב"ה: משעה שבראתי את עולמי הייתי נושא משאוי לחשב חשבונות של חדשים. מכאן ואילך הוא מסור לכם. לכם הוא מסור, ואין אתם מסורין בידו.¹⁵

ראש השנה דף כ עמוד א

תני רבה בר שמואל: יכול כשם שמעברין את השנה לצורך - כך מעברין את החודש לצורך? תלמוד לומר: "החודש הזה לכם ראש חדשים" - כזה ראה וקדש. אמר רבא: לא קשיא; כאן - לעברו, כאן - לקדשו. והכי

⁹ בהמשך למה שהתחלנו להסביר בהערה 6, מולד הירח יכול להקדים את שקיעת השמש כשהוא שוקע לפני שקיעת השמש. אך מה שקובע את היום החדש, היינו את ראש חודש הוא שקיעת החמה. השמש היא שקובעת את היום. מהלך הירח הקובע את החודשים, אינו משנה את ספירת היום עפ"י סדרי בראשית. והוא מביא שם ראיה, בקטע שהשמשנו מהפסוק שבני ישראל יצאו "בחדש הראשון בחמשה עשר יום" ובבוקר זה עדיין לא שקע הירח ט"ו פעמים מאז המולד. ולנו נראה להעיר שאמנם הירח לא משנה את מהלך הימים, אבל הוא בהחלט קובע את ראש השנה כא' בתשרי ולא עפ"י שנת השמש.

¹⁰ מוטיב מרכזי ב"החודש הזה לכם" הוא עקירת העבודה הזרה. הוספת הלבנה לצד החמה, בא במטרה לעקור את האמונה באלוהות השמש שהייתה נפוצה בעמים ובהם המצרים. אבל אולי לא הועילה לדתות המאמינות בשני כוחות כמו הפרסית.

¹¹ אומות העולם מונים רק לחמה ואילו ישראל מונים גם ללבנה ומשלבים את מהלכי שני גרמי שמיים אלה ללוח איד מורכב.

¹² עירין וקדישין הם המלאכים. וזהו שאנו אומרים בזמירות בליל שבת "אלהא קדישא די ברא כל נפשא: עירין קדישין ובני אנשא". המלאכים שואלים שאלה היפותטיות. להם ברור שהמועדות נקבעים בבית דין של מעלה, היינו, על ידם וע"י הקב"ה.

¹³ מדרשים רבים נאמרו על מסירת הכוח לבית דין של מטה לקבוע את לוח השנה. ומכולם נוסף עוד את זה: "החודש הזה לכם מסור הוא לכם, אמר ריב"ל: למלך שהיה לו אורולוגין, וכיון שעמד בנו מסר לו אורולוגין שלו. אמר רבי יוסי בר חנינא: למלך שהיה לו שומרה, וכיון שעמד בנו מסר לו השומרה. אמר רבי אחא: למלך שהיה לו טבעת, וכיון שעמד בנו מסר לו את טבעתו. א"ר יצחק: למלך שהיו לו אוצרות והיה מפתח לכל אחד ואחד, וכיון שעמד בנו מסר לו המפתחות. א"ר חייא בר אבא: למלך שהיה לו כלי אומנות, וכיון שעמד בנו מסר לו כלי אומנותו. ורבנין אמרין: לרופא שהיה לו נרתיק של רפואות, כיון שעמד בנו מסר לו את נרתיקו" (פסיקתא רבתי פרשה טו). ראה כמה דימויים שונים יש לזמן! ראה המשך המדרש שם על הבימה שמעמידין בבית דין של מעלה בראש השנה ויום הכפורים ומסלקים אותה מרגע שבית הדין החליט לעבר את החודש, בדברינו [העמידו בימה העבירו בימה](#) בראש השנה.

¹⁴ ההוצאה של אומה מתוך אומה, מקורה בתורה עצמה, בפסוק בדברים ד לד: "או הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי וכו' " - בדברינו לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי בפרשת ואתחנן. נראה שדימוי המולד של הלבנה (ועיבורה) קשור לכך.

¹⁵ ובמקבילה בשמות רבה טו ה: "גדולה חייבתן של ישראל שנגלה הקב"ה במקום עבודה זרה ובמקום טינופת ובמקום טומאה בשביל לגאלם". באשר לעצם הגאולה, אין ברירה, הקב"ה, שהבטיח למשה שהוא גואל את ישראל בעצמו, צריך כביכול להיכנס לשם כך למקום טומאה. אבל מדוע מצוה ראשונה שנצטוו ישראל היא במקום טומאה? "ויאמר ה' אל משה ואהרן בארץ מצרים לאמר". למה דחוף היה כל כך למסור לעם ישראל את כללי לוח השנה, את "החודש הזה לכם", כבר במצרים? אולי לפי מה שכתבנו בפרשת בא [משכו וקחו לכם](#), על כך שבני ישראל היו שטופים בעבודה זרה במצרים, יובן העניין. כמו ששחיתת קרבן הפסח במצרים, לעיני המצרים, הייתה במטרה ברורה לעקור מהם עבודה זרה (ראה דברינו [המכה האחת עשרה](#) בפרשת בא), כך גם נתינת האורולוגין והמפתח לקידוש החודש חשוב שתיעשה עוד במצרים, כי זה בסיס כל היציאה מעבודות לחרות. עבד שאין עתותיו בידו והוא משועבד לאדם אחר, סופו שהוא גם נגרר אחרי עבודה זרה. "עבדי זמן עבדי עבדים הם, עבר ה' הוא לבד חופשי" (רבי יהודה הלוי). ובעצם הכל כתוב במדרש עצמו: "הוא מסור לכם ואין אתם מסורין בידו". בדומה לאמרה לגבי שבת, בדיון על פקוח נפש שדוחה שבת: "היא מסורה בידיכם ולא אתם מסורים בידה" (יומא פה ע"ב).

קאמר: יכול כשם שמעברין את השנה ואת החדש לצורך - כך מקדשין את החדש לצורך? תלמוד לומר החדש הזה לכם, כזה ראה וקדש. וכי הא דאמר רבי יהושע בן לוי: מאיימין על העדים על החדש שנראה בזמנו לעברו, ואין מאיימין על העדים על החדש שלא נראה בזמנו לקדשו.¹⁶

שמות רבה טו כט, פרשת בא

"החודש הזה לכם", מדת הקב"ה אינו כמדת בשר ודם. מדת בשר ודם, שנים עומדים בפני המלך אחד מלמד קטיגוריא שלו ואחד סניגוריא שלו. לא כל המלמד קטיגוריא מלמד סניגוריא ולא המלמד סניגוריא מלמד קטיגוריא. אבל הקב"ה אינו כן, הוא מלמד סניגוריא הוא מלמד קטיגוריא. הוא הפה שאמר: "הוי גוי חוטא" (ישעיה ד' 17), הוא הפה שאמר: "פתחו שערים ויבוא גוי צדיק" (ישעיהו כו ב). הפה שאמר: "עם כבוד עון", הוא שאמר: "ועמך כולם צדיקים" (ישעיהו ס כא). הפה שאמר: "בנים משחיתים", הוא שאמר: "וכל בניך למודי ה' (ישעיהו נד יג) ... הפה שאמר: "חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי" (ישעיהו א יד), הוא שאמר: " והיה מדי חודש בחדשו" (ישעיהו סו כג).¹⁸ למה אמר "חדשיכם"? לפי שחדשים מתנה הם לישראל, שנאמר: "החדש הזה לכם".¹⁹

שבת דף קמז עמוד ב

אמר רבי חלבו: חמרא דפרוגייתא ומיא דדיומסת²⁰ קיפחו עשרת השבטים מישראל. רבי אלעזר בן ערך איקלע להתם, אימשיך בתרייהו איעקר תלמודיה. כי הדר אתא, קם למיקרי בספרא, בעא למיקרא: "החדש הזה לכם", אמר: החרש היה לבם. בעו רבנן רחמי עליה, והדר תלמודיה. והיינו דתנן: "רבי נהוראי אומר: הוי גולה למקום תורה, ואל תאמר שהיא תבוא אחריו. שחבריך יקיימוה בידך, ואל בינתך אל תשען" (אבות ד' יד).²¹

¹⁶ תמציתה של סוגיה זו היא שמוטר לחכמים לאחר את ראש החודש (ע"י קביעה שהחודש הקודם היה של שלשים יום, גם אם כבר באו עדים והעידו שראו את המולד), אבל לא להקדים את ראש החודש (ע"י קביעה שהחודש הקודם היה של עשרים ותשעה ימים, לפני שבאו עדים). ראה בהמשך הסוגיה שם שבמקרים מיוחדים (תשרי וניסן) היו כן מקדימים. אבל העיקרון בעינו עומד: הגם שהמועדות נמסרו לחכמים, יש הגבלה לכוחם. "כזה ראה וקדש" במונן מגביל. הדגש ב"חודש הזה לכם" הוא לא רק על "לכם", אלא גם על "הזה". ואולי יש כאן קשר עם המדרש שהבאנו בפרשת תרומה: "שלשה דברים נתקשה משה: מעשה המנורה, הירח ושרצים". וכמו שבמנורה ירדה בסוף אש מהשמים שהנחתה את משה, כך גם בחישוב המועדות ולוח השנה, יש בסופו של דבר קשר עם גרמי השמים ואי אפשר להתנתק לחלוטין מהמציאות הקוסמולוגית. כפי שאכן נוהג הלוח בימינו (להוציא כמה כללים כגון שלא יחול יום כיפור בימים שישי וראשון והושענא רבה לא בשבת, שם בסוגיה, ראה גם **סיכום ארבע הדחיות** כאן). וכשבא ר' שמעון ורצה ללמוד מהעובדה שמשה ואהרון, שהם אחים וראו את המולד, שעדות החודש אינה בגדדי עדות גרילה וגם קרובים יכולים להעיד, חולקים עליו חכמים ואף מעמידים את הכהנים על טעותם (ראש השנה כב ע"א).

¹⁷ הדרשה היא על הפסוק כולו: "הוי גוי חטא עם קבד עון זרע מרעים בנים משחיתים וכו'", אלא שהדרשן מבקש לדרוש על כל קטע שבפסוק בנפרד ולמצוא לו מקבילות חיוביות.

¹⁸ ציטוט פסוק זה מעניין במיוחד משום שהוא לקוח מהפרק המסיים את נבואת ישעיהו שאנחנו קוראים בשבת החודש. "והיה מדי חודש בחודשו" בהפטרה, כנגד: "החודש הזה לכם" בקריאת התורה. פרק סו המנחם ונותן תקווה המסיים את נבואת ישעיהו כנגד פרק א הפותח את הספר בתוכחה קשה.

¹⁹ בדרשה על "החודש הזה לכם", שעניינה קידוש החודש שנמסר לעם ישראל עוד במצרים, נכנס מוטיב יום הדין והכפרה. כשם ששלח הקב"ה את ישעיהו ללמד קטיגוריה על עם ישראל, כך שלח אותו ללמד עליהם סניגוריה. ראש חודש קשור בהכרח גם לראש השנה. למרות שבלוח השנה העברי נקבע תשרי כראש השנה ואילו ניסן כראש חודשים (על מנת להשכיח שלום בין שני בני הפלוגתא הגדולים: ר' אליעזר ור' יהושע? ראה דברינו **יום הרת עולם - בין ניסן לתשרי** בראש השנה), ברור שיש קשר בין השניים כפי שכבר ראינו במסכת ראש השנה במקור הקודם. הדרך לשמור על ראש השנה בתקופת תשרי (חג הסוכות כחג האסיף וכמובן ניסן בתקופת האביב) הוא ע"י עיבור השנה, היינו הוספת חודש. גם הוספת אדר ב' כלול ב"חודש הזה לכם". ומשום מה, דווקא מוסתר ראש חודש תשרי בראש השנה, נושא שאיתנו בכתובים.

²⁰ היין של פריגיה (שם מקום, אסיה הקטנה?) והמים של דיומסת (אמאוס? פארק קנדה בימינו, או פשוט מרחצאות ביוונית). ראה שטיינזלץ שם. ר' אלעזר בן ערך היה איש חולה שנזקק למי מרפא. וכל העניין נזכר במסכת שבת כי יש איסור לעמוד, לא רק להתרחץ, במימיה של דיומסת בשבת. וכבר הארכנו לדון בנושא זה בדברינו **החרש היה לבב** בשבת החודש.

²¹ ראה בהמשך הגמרא שם שמי שאמר "הוי גולה למקום תורה ... ואל בינתך אל תשען" הוא ר' אלעזר בן ערך בעצמו בעקבות אירוע זה. מקבילה לסיפור זה נמצאת בילקוט שמעוני קהלת רמז תתקעג: "חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי. כל זמן שהיה קיים היו יושבים לפניו. וכשנפטר הלכו להם ליבנה. והלך ר"א בן ערך אצל אשתו (לאימעוט) [לדיומסין] מקום שהמים יפים והנוה יפה. המתין להם כסבור שהם באים אצלו. לבסוף בקש ללכת אצלם ולא הניחתו אשתו. אמרה ליה: מי צריך למי? אמר לה: הם צריכין לי. אמרה ליה: הפת והעכברים מי דרכן ללכת אצל מי? הוי אומר עכברים אצל הפת. שמע לה וישב עד ששכח תלמודו. אחר ימים באו אצלו ושאלו לו: פת חטים ופת שעורים אי זו טובה בלפתן? ולא היה יודע מהו לפתן. ויש אומרים: קם לקרוא בתורה בפרשת החדש ואמר: החרש היה לבם. צווחו ליה כולי עלמא. התחיל לבכות והם בוכים עד שהחזירו לו תלמודו. והיינו דתנן: ר"א אומר הוי גולה למקום תורה. וי"א אליהו ז"ל החזיר לו תלמודו". אותו ר' אלעזר שעליו נאמר: "ורבי אלעזר בן ערך - מעין המתגבר ... אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים ור' אליעזר בן הורקנוס אף עמהם ור' אלעזר בן ערך בכף שניה - מכריע את כולם" (אבות ב' ח). שום מעין גם המתגבר ביותר אינו שקול כנגד "דקדוק חברים" (אבות ו ה) ולימוד חברותא ("או חברותא או מיתותא" תענית כג ע"א). ומדוע נכשל ר' אלעזר בן ערך דווקא בפסוק החודש הזה לכם? ראשית, כי ברצף מילים אלה יש שלוש אותיות דומות מתחלפות: דל"ת בר"ש, זל"ן בר"ד וכ"ף בב"ת (שמעתי מעמס חכם). שנית, כי זו מצווה ראשונה שנצטוו ישראל (ראה רש"י בתחילת ספר בראשית: אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא (שמות יב ב) מהחודש הזה לכם, שהיא מצווה ראשונה שנצטוו בה ישראל). ושלישית, כי העברת הסמכות מהקב"ה לבני אדם, שכל כך בולטת בעניין קידוש החודש, היא רק אם הם ביחד,

שבת שלום וחודש טוב
מחלקי המים

בעצה אחת, "ויאמר ה' אל משה ואל אהרון ... החודש הזה לכם". וגם גדול כמשה צריך היה את אהרון לידו: "אין לך מומחה לרבים בישראל יותר ממשה רבינו, וקאמר ליה הקב"ה: עד דאיכא אהרן בהדך" (ראש השנה כה ע"ב). למקורות נוספים לסיפור על ר' אלעזר בן ערך שהלך לדיומסית, ראה אבות דרבי נתן נ"א סוף פרק יד, נ"ב פרק כט, קהלת רבה ז ז, וכן כאמור בדברינו [החרש היה לבם](#) בשבת החודש.